

2.0

Exit som pædagogisk og psykologisk intervention

*'Hvis du vil hjælpe et andet menneske
må du begynde med at
forstå det den anden forstår'*

Kierkegaard

*Af Camilla Sys Møller-Andersen &
Martin Christian Celosse-Andersen*

1.0 State of art

I 2016 var der 1.396 registrerede rockere og bandemedlemmer i Danmark. Ifølge Rigspolitiet, som fører statistik over alle kandidater uden for fængslerne, var 96 personer ved årsskiftet i gang med et exit-forløb. I 2015 og 2016 blev der gennemført 60 exitforløb, 30 blev afbrudt, 36 kom aldrig i gang, f.eks. fordi kandidaten ikke blev vurderet tilstrækkeligt motiveret, forklarer rigspolitiet.

I nærværende notat anskues et exit-forløb ud fra en mentaliseringsbaseret tilgang, hvor betydningen og forståelsen af PTSD, udviklingstraume og socialfærdighedstræning er en væsentlig faktor for et veltilrettelagt exit-program. Det er tid til, at det nationale exit-program redefineres og fjerner sig fra blot at være en praktisk ramme til at være en pædagogisk og psykologisk koordineret intervention.

Når et exit-program tilrettelægges i et samarbejde mellem politi, borger og kommune, er en stor del af rammen bygget op omkring praktiske forhold. En status på fortid, nutid, og på hvad man i fremtiden skal bevæge sig frem mod. Punkterne om økonomi, bolig, familieforhold, behov for fjernelse af tatoveringer, afklaring af manglende afsoning eller tilsyn med kriminalforsorgen, og andre afklarende og praktiske forhold. Der er dog et punkt som berører individets psykiske velbefindende og det er spørgsmålet om exit-kandidaten tidligere er udredt, er diagnosticeret i psykiatrien, er i behandling, får medicin og om vedkommende har et ønske om psykologbehandling (dette er valg frit).

Altså synet på vigtigheden og hvor meget selve den psykologiske betydning i en exit proces er bare et enkelt punkt, man kan tjekke af, i en ellers voldsom praktisk rammer, hvor meget går op i indskudslån, etableringslån, ydelser, tandlægeregninger, oversigt over skattegæld, kontakt til folkeregister, SU, e-boks og andet.

Alt dette praktiske arbejde er selvfølgelig vigtigt i et exit-forløb, men det må betragtes sekundært. Der skal vendes om på prioriteringen, og en hensynstagen til den psykiske overlast som deltagelse i bande-rockermiljøet har givet exit-deltageren, må sætte rammerne for exit-programmet. Man kan med fordel anvende en mentaliserings- og traumbaseret tilgang som fundament for exit-programmet.

Exit-programmet bliver ikke tilrettelagt ud fra hvordan det rent psykologiske giver mening at ihvertsætte de forskellig initiativer, men det bliver det praktiske der kommer til at afgøre hvorledes exit-forløbet udformes. Relokalisering bliver styret af hvornår den ledige bolig er til rådighed og ikke efter hvornår exit-deltageren rent mentalt er klar til at hive teltpælenen op. Det samme gælder hensynet til fjernelse af tatoveringer, her er det tiden på hospitalet/klinikken der skal ventes på uden hensynstagen til hvilke konsekvenser disse kan have for exit-deltagerne, både af ren psykologisk hensyn men også sikkerhedsmæssige hensyn.

2.0 Mentalisering som nødvendighed

Både i danske og udenlandske undersøgelser af såvel selvrapporateret kriminalitet som registreret kriminalitet ses en sammenhæng mellem kriminalitet og den unges familieforhold under opvæksten (Clausen, Djurhuus & Kyvsgaard 2009). Generelt kendetegner ringere og vanskeligere opvækstforhold i højere grad dem, der bevæger sig ud af en kriminel løbebane, sammenlignet med resten af befolkningen. I den danske registerbaserede undersøgelse af rockere og bandemedlemmer er der også påvist nogle forskelle mellem rockere/bandemedlemmer og øvrige kriminelle med hensyn til opvæksten, jf. det følgende (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010).

Ikke overraskende udgør direkte omsorgssvigt eller misrøgt en risikofaktor i forhold til at begå kriminalitet. I en dansk registerbaseret undersøgelse påvises det, at hvis der forekommer vold blandt forældrene, eller barnet selv udsættes for vold eller omsorgssvigt, er der en forhøjet risiko for, at barnet senere begår vold (Christoffersen m.fl. 2007). Da voldsforbrydelser udgør et centralt element af den kriminalitet, der forbindes med rocker/bandemiljøet (Klement, Kyvsgaard & Pedersen 2010), kan det være af særlig interesse at se nærmere på, hvorledes man i en exit-process får afhjulpet det voldelige tillært adfærdsmønster. Man skal anskue exit-proessen som en kulturovergang, hvor exit-kandidaten forlader en kultur styret af maskulinitet hvor vold og aggressivitet er en legitim, anerkendt og nødvendig udtryksform. En aflæring af denne kultur fordres ikke i den nuværende rammemodel for exit, da hensynet til pædagogisk og psykologisk intervention er minimal. Magt, vold og disciplinær afstraffelse er ikke ukendt i bande- rocker miljøet, men en dissideret

indlejret dynamik der udspiller sig internt i den hierarkiske struktur. Hvis vi tager udgangspunkt i ovenstående ud fra en mentaliseringsbaseret tilgang, er en del af bande-rockermedlemmer bærende af svigt fra tilknytningsrelationer, enten fra vold i opvæksten eller i ungdoms og/eller voksenlivet i form af deres tilknytning til bande-rocker miljøet (Fonagy & Luyten, 2015). Det gør gennemgribende skade på et individs mentaliseringsevnen når der er påført traume fra en nær tilknytningsrelation, som kan være enten familie eller en nær tilknytningsrelation i banden/klubben. Det er nødvendigt at forstå at exit-kandidaten skal forlade et miljø som i langt de fleste tilfælde har udgjort hans nærmeste "familie", de fleste rocker har dissideret kodeks omkring klubben kommer i første række, før familie. Derfor kan andre kubmedlemmer betragtes som nærmeste tilknytningrelation, også når der udføres disciplinære straffe, trusler og andre former for adfærdsregulering. Manglende mentaliseringsevne og disideret mentaliseringsvigt medfører, ifølge forskningen, at individet geniscenesætter kendte situationer, også traumatiserende og ødelæggende hændelser, for at genvinde kontrol og genkendelse. Så hvis exit-programmet ikke får arbejdet med deltagerens basale pædagogiske og psykologiske velbefindende, så risikere man fx i en exit-proces at deltageren opsøger der gamle og velkende kriminelle miljø, da dette skaber genkendelse og dermed mental tryghed, og derigennem reproducere gamle handle- og tankemønstre. Derfor er det yderst nødvendigt at der arbejdes med de pædagogiske og psykologiske processer i et exit-forløb, så der undgås tilbagefald samtidig med at der trænes mentaliserende processer så kandidaten kan indtræde i det omgivende samfund der påkræver en stærk mentaliseringssevne.

I banderocker miljøer er mentaliseringsvigt nødvendigt da dette gør individet i stand til at udfører stor smerte på et andet individ – i det omgivende samfund medfører mentaliseringsvigt at individet får vanskeligt ved at indgå i relationer til andre, svært ved at løse en konflikt uden at geniscenesætte fx voldelige handlinger.

3.0 Socialfærdighedstræning

Samfundsdiskursen fordre at beskæftigelse er grundstenen for en normaliseringen af en hverdag og "et godt liv". Dette afspejler sig i de politiske strømninger og dette afspejler sig ligeledes i exit-programmets rammemodell. Det er regeringens vision at skabe den bedst uddannede generation i Danmarkshistorien. Et bredt politisk flertal bakker op om de

uddannelsesmålsætninger. 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre mindst en ungdomsuddannelse, og 60 pct. skal gennemføre en videregående uddannelse. Denne vision møder exit-kandidaten når han udtræder fra sin gruppering og indgår i et exit-program. Han mødes med samfundets krav om uddannelses fra jobcenter-regi og skal indgå i en uddannelsesplan som har et uddannelses- og beskæftigelsesrettet perspektiv. Ambitionen om beskæftigelse og uddannelse er ikke for ambitiøs, men oftest skal exit-kandidaten tilegne sig basale sociale færdigheder *før*, at vedkommende kan indtræde på en uddannelsesarena succesfuldt. Som vi så i ovenstående er deltagelse i de organiserede kriminelle miljøer præget af en kultur hvor manglende mentaliseringsevne er nødvendig for udførelsen af de voldelige og brutale hændelser der knytter sig til miljøet. Exit-kandidaten kan have et højt arousalniveau grundet, nylig løsladelse, en aktuel voldelig og stressende konflikt eller grundet den indgribende omstændighed på den daglige livsførsel som et exit-forløb er. Det høje arousalniveau samt et mentaliseringssvigt medfører ofte et udad reagerende adfærdsmønster som kommer til udtryk som eksternaliserede adfærdsproblemer, sociale og emotionelle vanskeligheder, antisocial adfærd, aggressiv-eksternaliseret adfærd, eksplosiv adfærd og hyperaktivitet. Før en exit-kandidat kan påbegynde en uddannelses – og beskæftigelsesplan er det nødvendigt at få normaliseret arousalniveauet samt at få trænet de sociale færdigheder som der kræves for at indgå i en samarbejdsrelation og som ligeledes kræves for, at kulturovergangen fra det kriminelle miljø til aktiv deltagende i det omgivende samfund, bliver så gnidningsfri som mulig. Det anbefales at der arbejdes intensivt med en exit-kandidats sociale handlekompetancer før der iværksættes øvrige initiativer så som uddannelsesplan og lignende. I nærværende exitprogram tilrådes det, at der arbejdes ud fra tre adfærdsterapeutiske grundprincipper; Social færdighedstræning, Vredeshåndtering samt moralsk ræsonering. Disse tre komponenter udgør tilsammen et multimodalt program (ART) som fokuserer på forskellige aspekter ved exit-deltagerens sociale funktion. Social færdighedstræning er en pædagogisk metode til udvikling og fastholdelse af sociale færdigheder. Det overordnede mål med metoden er, at forbedre exit-kandidatens forståelse af mellem menneskelige signaler samt træne deltagerens sociale handlekompetence. Metoden støtter dermed deltageren i at reintegreres i samfundslivet ved at øge den enkeltes kognitive evner og sociale handlemuligheder. Social færdighedstræning er et undervisnings- og træningsforløb, hvor der fokuseres på problem - og konfliktløsning, samtalekompetencer samt symptom-mestring. I nedenstående beskrives de tre komponenter, der sammen med en

mentailseringsbaseret tilgang udgør den pædagogiske og psykologiske intervention i exit-programmet 2.0.

3.1 Social færdighedstræning

Deltagerne lærer at tænke og handle i trinvis sekvenser. Hver færdighed er opdelt i forskellige faser, og deltagerne trænes for eksempel i at tackle kritik, håndtere gruppepres, opleve uretfærdighed, føle sig misforstået samt andre situationer der kan medføre mentaliseringsvigt og derved medføre en geniscenesættelse af gamle handlemønstre som fx vold og tilbagefald til det gamle miljø.

3.2 Træning i kontrol af vrede

Denne komponent har til formål at give exit-kandidaten nye coping strategier, vedkommende kan bruge for at opnå selvkontrol, når der opleves vrede og frustration. Samtidig indøves og trænes nye socialt accepterede adfærdsmønstre. Det er nødvendigt, at forstå at de adfærdsmønstre som exit-kandidaten har anvendt i det kriminelle miljø ikke er accepteret i det omgivende samfund og derfor er det nødvendigt at kandidaten tillærer sig nye adfærdsmønstre.

Træning af Vredes-Kontrol er primært designet af Eva Feindler (Feindler, 1995) og fokuserer på både de fysiologiske reaktioner, de kognitive processer og de adfærdsmæssige reaktioner hos exit-deltageren. Træningen har det formål, at deltagerne lærer at identificere vredes-udlødere, at få indsigt i egne vredes-signaler og at få træning i anvendelse af metoder til begrænsning og kontrol over egen vrede. Gennem kognitive omstrukturings-strategier hjælpes deltagerne til at identificere de irrationelle tankemønstre og erstatte dem med en mere normaliseret situationsforståelse. Deltagerne opfordres til at udvikle alternative tankemønstre og selvstændige instruktioner, der bidrager til at mindske konflikter. Derved skabes der afstand til det, der oprindeligt udløste vreden og den uacceptable adfærd.

Træningen har til formål at etablere nye prosociale adfærdsmønstre hos deltageren, som kan erstatte verbal eller fysisk aggression. Vredeskontrol-træningen fokuserer ikke bare på at få kontrol over sindet, men målet er ligeledes, at de nye handlemuligheder skal opleves at give bedre resultater end de gamle. Selvsikkerhedsteknikker og kommunikative kompetencer er derfor ligeledes en vigtig del af denne komponent. Det er vigtigt, at den underviser som forestår træningen i vredshåndtering har kendskab til det miljø hvor deltagerens daglige livsførsel har

udspillet sig. Derved opnås der i træningen, det bedst mulig grundlag for, at få trænet de præcise situationer der tidlige har udløst vrede og aggressiv adfærd. Derved opleves der genkendelse for deltageren og der fremkommer nye mestringmuligheder på allerede kendte situationer.

3.3 Træning i moralsk ræsonnement

Denne komponent udgør den værdirelaterede del af ART. Moralske handlinger kræver, at deltageren er i stand til at overveje konsekvenserne af sine handlinger. Både konsekvenser for andre mennesker og konsekvenser for samfundet som helhed. At have moralske værdier betyder ikke kun at kunne gengive, hvad der er rigtigt og forkert, men også at forstå de dybere begrundelser, der ligger bag vores valg af handlinger. Flere studier indikerer, at mange børn og unge med adfærdsmæssige problemer har en umoden eller forsinket udvikling på skalaer, der angiver evne til moralske overvejelser. Det er også påvist en stærk korrelation mellem forsinket moralsk udvikling hos børn og unge og en opdragelsesstil, der er præget af straf, misbrug og vanrøgt. I en exit sammenhæng er træning i moralsk ræsonnement nødvendigt, da exitdeltageren oftest i årrække har efterlevet det moralske kodeks der har været gældende i deres bande-rockemiljø, et kodeks der ikke harmonerer med det moralske kompas det øvrige omgivende samfund navigere efter. Flere organiserede kriminelle miljøer tilstræber sig dissideret på ikke at være en del af det omgivende samfund og deres moralske værdisæt afspejles da også dette.

4.0 Center for socialfærdighedstræning en nødvendighed

Det anbefales, at der på landsplan etableres Center for social færdighedstræning, som det der allerede er etableret i den gammel Rockerborg i Næstved. Derved bliver der samlet de faglige kompetencer der er nødvendige for at understøtte borgeren i deres exit-proces, med fokus på den pædagogiske og psykologisk intervention. Her bør der indledes et samarbejde mellem kommune, exit-borger og den tilknyttet pædagogiske og psykologiske specialist, og en tilrettelæggelse af den individuelle socialfærdighedstræning igangsættes.

Hvis vi antager, at forslagene i bandepakken virker, og at rockerborge og klubhuse lukkes, hvad skal der så ske med de tomme bygninger? Vi anbefaler at man aktivt bruger gamle

nedlagte klubhuse/rockerborge i arbejdet med den reaktive kriminalitetsforebyggelse (Seier & Møller-Andersen, 2017) .

Medmindre der etableres noget "andet" i disse bygninger, vil de stå tomme og fungere som reklamesøjler for f.eks. samme gruppering eller andre grupperinger, som ønsker at etablere sig i det område, rockerborgen eller klubhuset befinder sig i. Der er altså en periode, hvor en bygning, selvom den ikke huser nogle grupperinger, stadig er en rockerborg eller et klubhus, og hvor den uden tvivl er meget "sårbar" for at blive reproduceret som borg.

I denne periode er det meget attraktivt for andre grupperinger at etablere sig i bygningen, da en borg eller klubhus afkodes som objektivering af magt i et lokalområde, og fordi en ny gruppering med flere fordele kan overtage en "forretning som allerede eksisterer".

Det er derfor afgørende at have et tiltag parat, som kan implementeres lige så snart der opstår en åbning for det.

Ligesom en borger, der deltager i et exit-program, skal gennemgå en resocialiseringsproces, så skal selve den bygning og det tilhørende lokalområde, hvor en given bande-rockerklub har holdt til, det også.

5.0 Fagprofil

Camilla Sys Møller-Andersen.

Cand.pæd, psyk med speciale i Bandeexit, Exit-koordinator, udvikler og leder af "EN VEJ IND", projekt til forebyggelse af bande- rockerkriminalitet.

PET's Uddannelse af Nøglepersoner til efterværn for hjemvendte Syrienskrigere. 2014.

Publikationer

Hvidbog : Forebyggelse af rocker- og banderelateret kriminalitet. Perspektiver og inspiration til fremtidens organisering. « Relokalisering på tværs af kommunegrænser ». 2015

Vera, Nr. 62 (2013), S. 30-35: "Grænsen mellem akademisk og autentisk". 2013

Praxis development in relation to gang conflicts in Copenhagen, Denmark. I: Outlines nr.14. 2013

Abstract: Exit-strategies: trajectories and conditions, that help wild youth and gang-members to move beyond the criminal activities. Euro-Gang Neustad, Germany. 2010

Udpluk af oplæg og Metodeudvikling

Nordisk Råd. Radikalisering og voldelig ekstremisme. Helsinki 2016. Oplæg.

Underviser på SSP-samrådets årsmøde 2016. Forebyggelse af bande- rocker kriminalitet.

Underviser på SSP-samrådets årsmøde 2015. Exitstrategier for bande- og rockermedlemmer.

Undervisning af "samling af danske forsvarsadvokater". København vestegns politi. 2014.

Voldelig Ekstremisme. Stockholm, 2013. Oplæg.

Eurogang. Exit. Frankfurt, 2011. Oplæg

Specialist team og følgegruppe på forældrecoach og mentoruddannelsen for antiradikalisering, udbudt af Socialstyrelsen.

Martin Christian Celosse-Andersen

6.0 Litteraturliste

Luyten, P. & Fonagy, P. (2015). *The Neurobiology of Mentalizing*

Klement, Christian et al. (2010): Rockere, bander og risikofaktorer, Justitsministeriets Forskningskontor

Lindstad, Jonas (2012): Undersøgelse af rockere og bandemedlemmers opvækstforhold, Justitsministeriets Forskningskontor

Feindler, E.L.(1995). An "Ideal" treatment package for child and adolescent anger disorders. In. H. Kassinove. (Ed), *Anger Disorders: Definition, diagnosis and treatment*, Taylor & Francis Publishers, Washington, D.C.

Seier, K. & Møller-Andersen (2017) <http://www.altinget.dk/kommunal/artikel/fagfolk-lukning-af-klubhuse-fjerner-ikke-banderne>

